

Бій під Крутами — що то було?

Мета виховної години: ознайомити учнів із подіями, які сталися у січні 1918 року на станції Крути.

29 січня у бою під станцією Крути загинули 300 київських студентів і гімназистів, посланих туди Центральною Радою. У радянські часи ця подія замовчувалась, а нині подається, як одна з героїчних сторінок вітчизняної історії. Де ж тут істина? Очевидно, шукати її потрібно не на крайніх полюсах, а десь між ними, беручи з тих крайнощів лише раціональне зерно.

Трагедію, що розігралася у січні 1918 року в степу під невеликою станцією Крути, сучасні історики розглядають, здебільшого, як окремих героїчний епізод, у відриві від воєнно-політичної ситуації, яка склалася тоді на Україні. Подається все так, нібито три сотні юнаків-патріотів пожертвували собою, щоб зупинити багатотисячну більшовицьку армію під командуванням сумнозвісного царського полковника Муравйова.

При цьому замовчується, що після проголошення 25 грудня 1917 року з'їздом Рад, який відбувся в Харкові, повної незалежності України (на місяць раніше від ухвалення Центральною Радою IV Універсалу), на Україні встановилось фактичне двовладдя. Причому більшість губерній перебували під контролем якраз харківського уряду, у розпорядженні якого було сорокатисячне військо. Загін же Муравйова, посланий урядом Радянської Росії на допомогу українським однодумцям, нараховував усього шість тисяч солдат царської армії та робітників-червоногвардійців із промислових міст України. Що ж до збройних сил Центральної Ради, то їхню основу склали частини, сформовані з військовополонених галичан, колишніх вояків австрійської армії, які за чисельністю значно поступалися червоним.

Тобто фактично на Україні в той час розгорявся вогонь братовбивчої громадянської війни, на перемогу в якій більше шансів мала харківська УНР. Ось як пише про крутівські події канадський історик Орест Субтельний у своїй книзі "Україна. Історія": "...Трохи на схід від містечка Крути в останній великий бій із силами Муравйова, що наближалися, вступили загопи Петлюри. Після запеклих боїв українці були змушені відступити. В оточення потрапив загін із трьохсот гімназистів, які всі загинули".

Між цими рядками можна прочитати, що петлюрівці втікали так прудко, що кинули напризволяще три сотні не навчених бойовому ремеслу юнаків, озброєних лише гвинтівками та кількома кулеметами. У той же час неподалік, у Ніжині був розквартирований регулярний кавалерійський полк, який формально

підпорядковувався Центральній Раді. Але він з казарм не вийшов, щоб дати відсіч наступаючим червоним військам. Командував цією частиною полковник Носенко. Не зайвим буде нагадати, що на вірність Центральній Раді після лютневої 1917 року революції у Петрограді присягнули більше 300 тисяч українців, які служили у царській армії, у тому числі 4-й кавалерійський корпус генерал-лейтенанта П.Скоропадського, майбутнього гетьмана України.

Куди поділася та могутня військова сила вже на початку 1918 року? Відповідь на це запитання можна знайти у того ж О.Субтельного, який не криється зі своїми антипатіями до всього, що у лівій частині політичного спектру: "Більшовики не шкодували ні грошей, ні людей для того, щоб проникнути в українські загони, які значною мірою склалися з надзвичайно наївних у політиці селян, і переконати останніх або не брати участі у боях, або ж приєднатися до більшовиків".

Зустрічне запитання: чому "наївні" селяни більше брали до уваги сказане більшовицькими агітаторами, ніж петлюрівськими? Чи не тому, що уряд харківської УНР, не гаючись, почав роздавати тим же селянам поміщицькі землі у підконтрольних йому губерніях, а Центральна Рада ухвалила подібний закон лише за кілька днів до розгону її німцями, яких вона ж і запросила на Україну.

Мабуть, ближчим до істини є все ж таки безпосередній учасник тих подій Володимир Винниченко, який у книзі "Відродження нації" дає таку оцінку: "Між іншим, закон про соціалізацію (землі) приймався тоді, як... шрапнель з того боку Дніпра обсипала дах будинку хуторянки-Центральної Ради. А гармати ті були наші власні, не з Московії привезені, належали вони нашим українським військовим частинам. І більшість большевицького війська складалася із наших же вояків, оті наші полки імені Дорошенків, Сагайдачних, що стояли в Києві, вони нас тягли за коси й били чобітьми в спину".

Ці гіркі, але правдиві слова написано, як-то кажуть, по гарячих слідах — у 1920 році. Нинішні ж фальсифікатори української історії вперто не хочуть їх помічати. Ніяк не вписуються вони у нинішні сфальшовані ідеологічні концепції. А подається ця фальш нашим учням і студентам як незаперечна істина. Політичні "кілери" взяли на приціл найдорожче і найсвятіше — народну пам'ять.

Ми далекі від того, щоб спрощувати ту ситуацію, яка склалася на Україні в період між Центральною Радою і Гетьманатом. Вочевидь, немає підстав ідеалізувати, тим більше героїзувати, дії російських червоних військ, які допомагали українській Червоній Армії у протиборстві з петлюрівцями. Українські ліві есери — "боротьбисти", які пізніше організаційно злилися з більшовицькою партією, з тривогою писали тоді В.І.Леніну (подається мовою

оригіналу): "Советские войска дошли до самого Киева, заняли всю Левобережную Украину (січень-лютий 1919 р.), их поддерживало местное население. Сами советские войска были украинскими. Пролетариат, а главное — крестьянство твёрдо стояли за Советскую власть. Были уезды, где советские войска проходили без единого выстрела. Воля трудящихся Украины выявилась вполне... Дальше началось "советское" строительство... Злым умыслом невозможно объяснить то, что творилось, но творилось так, будто Советской властью на Украине руководят опытные черносотенцы... Советская власть на Украине пала (серпень 1919 р.)... Но жива Советская власть на Украине. Она и будет там, если Российская коммунистическая партия проявит действительный интернационализм и не будет проводить политику насаждения "красного" империализма (русского национализма) на Украине".

Мабуть, саме оті "опытные черносотенцы", під орудою досвідченого провокатора Л.Троцького, своїми підступними діями і спричинили справжній сплеск потужного повстанського руху по всій Україні, а отже і масштабне пролиття братньої крові. Півправди не буває, або вона — повна, або — ніякої. Отож чистота народної пам'яті не повинна заплямовуватись лиховісним лукавством напівправди, більше схожої на цинічну брехню.

А жертвам Крут ми, нині сущі, повинні вклонитися доземно — вони теж палко любили Україну, хотіли їй добра, хоч і по-своєму.

На станції Бровари комендант Юнацької школи і бою під Крутами сотник Гончаренко склав свій звіт Симонові Петлюрі.

Загальні втрати українців: 250 бійців юнацької сотні, 20 офіцерів.

28 солдатів жорстко убиті, стали символом героїзму Крут. Їх поховано на Аскольдовій могилі.

На Аскольдовій могилі

Поховали їх —

Тридцять мучнів українців,

Славних, молодих...

На Аскольдовій могилі

Український цвіт! —

По кривавій по дорозі

Нам іти у світ.

На кого посміла знятись

Зрадника рука? —

Квитне сонце, грає вітер

І Дніпро-ріка...

На кого завзявся Каїн?

Боже, покарай! —

Понад все вони любили

Свій коханий край.

Вмерли в Новім Заповіті

З славою святих. —

На Аскольдовій могилі

Поховали їх.

Героям слава!

(Павло Тичина)

